

ДІАГНОСТИКА СТАНУ ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Гончаренко Ю. В.

Запорізький національний університет

Анотація. У статті подані результати діагностування рівнів естетичної розвиненості учнів початкових класів засобами хореографії.

Ключові слова. початкова школа, естетичне виховання, хореографія, педагогічна діагностика.

Анотация. Гончаренко Ю.В. Диагностика состояния эстетического развития младших школьников в процессе хореографической деятельности. В статье представлены результаты диагностики уровней эстетического развития младших школьников средствами хореографии.

Ключевые слова. начальная школа, эстетическое воспитание, хореография, педагогическая диагностика.

Annotate. Goncharenko J.V. The diagnostics of a state of an aesthetic development of the elementary school pupils during the choreographic activity. The article represents the results of diagnostics of the levels of an aesthetic development of pupils of primary classes by resources of choreography.

Key words. Elementary school, aesthetic education, choreography, pedagogical diagnostics.

Постановка проблеми. Виховання гармонійної, всебічно розвиненої, духовно збагаченої особистості є актуальною проблемою теорії та практики педагогічної галузі. Тому завдання сучасної школи спрямовані на естетизацію всіх ланок навчально-виховного процесу. В зв'язку з цим у структуру загальноосвітніх закладів I–II рівнів акредитації активно впроваджуються предмети мистецького циклу, серед яких важливе місце посідає хореографія. Володіючи потужними засобами впливу на особистість дитини, саме танцювальне мистецтво здатне забезпечити її прагнення до естетично-духовного, художньо-емоційного, культурно-творчого зростання.

Аналіз досліджень. Питання естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку засобами хореографії висвітлювалися у роботах Г. Березової, Л. Бондаренко, В. Верховинця, О. Конорової, А. Тараканової та ін. В працях сучасних науковців здійснюється діагностика сформованості та розвитку основних структурних компонентів хореографічної діяльності у дітей дошкільного віку: розвиток музично-рухової творчості досліджувала О. Горшкова, вплив українських танцювальних традицій на музично-руховий розвиток – А. Шевчук, готовність дітей дошкільного віку до хореографічної діяльності – О. Мартиненко.

Невирішені питання. Однак, у зазначених наукових дослідженнях розглядалися питання, пов'язані з естетичним вихованням школярів та діагностуванням дітей дошкільного віку у процесі хореографії в спеціалізованих танцювальних структурах (школах, гуртках, студіях, творчих колективах) й дошкільних закладах. Для сучасної загальноосвітньої галузі пріоритетного значення набувають уроки хореографічної діяльності в системі середніх шкіл, у межах яких здійснюється естетичне виховання молодших школярів. Тому мета статті полягає у з'ясуванні ефективності естетичного виховання учнів початкових класів загальноосвітніх шкіл засобами хореографічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Для встановлення рівня ефективності естетичного виховання молодших школярів засобами хореографії, на основі аналізу концептуальних положень формування та розвитку особистості, були виокремлені такі компоненти: когнітивний (знання); мотиваційний (зацікавлене ставлення до хореографічної діяльності); психофізичний (взаємозв'язок між внутрішнім і зовнішнім станом особистості та вміння передавати його у відповідних рухах); емоційно-чуттєвий (емоційна насиченість духовних потреб та емоційне оцінювання зовнішнього та внутрішнього світу дитини, формування емоційно-ціннісної шкали відношення до світу); активно-творчий (самовиявлення та самореалізація в процесі танцювальної творчості).

Комплекс блоків діагностики естетичного виховання учнів початкових класів у процесі хореографічної діяльності показано у Таблиці № 1.

Розроблені компоненти і показники дали змогу дослідити рівні естетичної розвиненості молодших школярів засобами хореографічної діяльності.

Дослідження проводилося на базі середніх загальноосвітніх закладів м. Запоріжжя (загальноосвітня школа № 66, колегіум „Еліт”, Класичний ліцей) та м. Києва (загальноосвітня школа № 235) і охопило 346 учнів початкових класів. Для здійснення експериментальної роботи були відібрані та адаптовані

загальноприйняті соціологічні та психолого-педагогічні методики, а також елементи танцювально-ігрових методів, які використовувалися у роботах О. Горшкової, О. Мартиненко та А. Шевчук.

Таблиця 1.

Діагностика ефективності естетичного виховання
учнів початкових класів засобами хореографії

Компоненти	Показники
Когнітивний рівень	Наявність знань з основ класичного, народно-сценічного, побутового-бального, сучасного танців; елементарна музична грамотність.
Мотивація до хореографічної діяльності	Зацікавленість учнів; орієнтування змісту хореографічної діяльності індивідуальним художньо-естетичним уподобанням дітей
Емоційний рівень	Емоційно-пластичне відтворення художніх образів у танцювальних вправах та композиціях; емоційне насичення рухів; емоційно-художнє оцінювання хореографічних зразків.
Психофізичний	відображення внутрішнього стану особистості у виразних рухах; достеменне відтворення художніх образів в асоціативних та імпровізаційних вправах та студах.
Творчий потенціал	різноманітність використання класичних, народних, сучасних виразних танцювальних засобів; образно-тематична імпровізація; відтворення власного імпровізаційного твору без наданої теми; створення масової імпровізаційної танцювальної композиції.

Рівень розвитку мотиваційного компоненту досліджувався впродовж всього констатувального експерименту різними методами: спостереження, танцювально-рухові та танцювально-ігрові завдання. На нашу думку найцікавішим було танцювальне завдання, що спрямовувалося на виявлення особистісних відношень учнів початкових класів до хореографічної діяльності. Однак, використання такого завдання у навчально-виховному процесі з хореографічної діяльності в чистому вигляді не сприятиме фізично-технічному та естетично-творчому розвитку дітей, тому для його проведення створювалися штучні умови. Зміст завдання полягав у наступному. Вчитель демонстрував учням два нових елемента класичного танцю. Дітям пропонувалося самостійно, за встановлений термін, вивчити й відпрацювати перший елемент, причому,

вчитель наголошував на важливості його якісного виконання, але не акцентував увагу на зовнішньому контролі й оцінюванні роботи дітей. Тобто учні самостійно вирішували наскільки добре впоралися із завданням, а ті з них, котрі вважали роботу успішно виконаною мали змогу відпочити. Після показу другого елемента, школярам пропонувалося самостійно вирішити чи потрібен їм час для його засвоєння. Критерієм оцінювання зацікавленості дітей роботою був відрізок часу, в межах якого відпрацьовувалися елементи класичного танцю та бажання самостійно їх опановувати.

Враховуючи психологічні та фізичні особливості дітей молодшого шкільного віку, були виокремлені чотири рівні виконання завдання: високий – 5 – 4 хвилини, середній – 4 – 3 хвилини, достатній – 3 – 2 хвилини, низький – 2 – 1 хвилини та взагалі не виконання рухів. Отримані результати були такими: 83 учня (24 %) виявили високий рівень мотивації; 116 дітей (33,5 %) – середній; 94 школяра (27,2 %) – достатній; 53 учня (15,3 %) – низький рівень. Аналіз цих даних свідчить, що не всі учні початкових класів мають оптимальну мотивацію до хореографічної діяльності. Вважаємо, що такий стан справ пов'язаний з методами та формами роботи, які не сприяють заохочуванню молодших школярів до роботи і не стимулюють їх прагнення на досягнення успіхів у хореографії.

Когнітивний компонент досліджувався методами анкетування і тестування, зміст яких містив рухові завдання, а також методом незакінчених речень, що був адаптований до хореографічної діяльності.

Для з'ясування знань з основ класичного та побутового-бального танців учням пропонувалося виконати теоретичне завдання (№ 1), яке мало умовну назву „Кінокадр”. Завдання виконувалося наступним чином: діти отримали не пронумеровані картки, котрі містили назви п'яти основних елементів цих танців. Потім учням демонструвався відео ролик, в якому професійний танцівник виконував зазначені на картках елементи. Учні повинні були пронумерувати на картках елементи відповідно до їх демонстрації на відео.

Рівень знань оцінювався за такою схемою: 5 балів (далі б.) – немає помилок; 4 б. – допущено 1 – 3 помилки; 3 б. – 4 – 5 помилок; 2 б. – 6 – 7 помилок; 1 б. – 8 – 9. помилок та 0 б. – немає правильної відповіді. Результати відповідей зазначені в Таблиці № 2.

Рівень теоретичних знань із народно-сценічного танцю з'ясовувався методом незакінчених речень (завдання № 3), що спрямовувався на вирішення таких питань: встановити, які назви характерних танців різних національних культур знають учні та виявити ступінь обізнаності школярів народною термінологією. Для цього учням пропонувалося завершити п'ять незакінчених фраз. Анкетні відповіді оцінювалися за п'ятибальною системою: 5 б. – всі речення закінчені вірно; 4 б. – було допущено 1 помилку; 3 б. – 2 помилки; 2 б. – 3 помилки; 1 б. – 4 помилки; 0 б. – всі речення закінчені невірно. Результати дивись в Таблиці № 2.

Незважаючи на те, що діти правильно відповіли на запитання, аналіз результатів виявив низький рівень знань з теорії народно-сценічного танцю. Більш ніж половина з них не змогли визначити білоруські, іспанські, молдавські, угорські, а також ірландські танці, які досить популярні в наш час. Стосовно цього питання система застосованих експериментальних методів показала таке: вчителі, в процесі вивчення народних елементів, найчастіше, не розповідають учням початкових класів про історію виникнення того чи іншого народного танцю, його смислове наповнення, характерні особливості тощо; адміністрація шкільного закладу виділяє недостатньо годин на викладання предмету „Хореографія”; зміст програмних документів, котрі застосовують у навчально-виховному процесі учнів I та II класу, містить лише рухи українського та російського танців.

Для встановлення рівня теоретичних знань із сучасного танцю також використовувалося тестове завдання (№ 5) „Кінокадр”. Суть завдання залишилася незмінною, але зміст базувався на іншому матеріалі: демонструвався відео ролик з п'ятьма композиціями у найпопулярніших сучасних танцювальних стилях. Учні повинні були знайти назви цих стилів у

картках й пронумерувати їх у відповідній послідовності. Оцінка знань учнів здійснювалася за п'ятибальною системою. Результати відповідей занесені до Таблиці № 2.

Аналіз отриманих даних показав, що значна частина учнів початкових класів вірно визначили тільки два стилі сучасної хореографії (брейк та східний танець). У своїх відповідях певна кількість молодших школярів плутали стиль хіп-хоп з брейкдансом та фанком. Лише незначна кількість дітей підтвердили, що частково орієнтуються у стилях сучасного хореографічного мистецтва.

Причини цьому бачимо у невідповідності програмних матеріалів з хореографічного мистецтва сучасним запитам учнів початкових класів, а саме: не існує чітких рекомендацій, щодо вивчення сучасних танцювальних стилів; виділені години, у навчальних програмних документах, позначені як „інший танцювальний матеріал”, тобто використання сучасного танцю не є обов'язковим; взагалі не визначено структуру, змістовне наповнення та методику викладання цього виду танцю. Однак, практичний досвід та спостереження на уроках хореографії показують, що різноманітні стилі сучасного танцю мають найвищий рейтинг популярності серед учнів початкових класів, оскільки носять демократичний характер функціонування в суспільстві й, тим самим, впливають на формування у дітей зацікавленого позитивно-емоційного ставлення до хореографічної діяльності.

Виявлення рівня музичної грамотності відбувалося методом тестування (завдання № 7), яке мало умовну назву „Вгадай мелодію” й передбачало з'ясувати вміння учнів визначати музичні жанри, характер, темп та будову музичного твору. Зміст цієї форми роботи був таким: учні прослуховували п'ять різних музичних композицій. В отриманих картках вони повинні були знайти і позначити жанр, характер, темп, будову кожної мелодії, а також встановити ритмічну організацію музики й записати її. Результати роботи зафіксовані в Таблиці № 2.

Когнітивний компонент також досліджувався шляхом виконання дітьми практичних тестових завдань, які спрямовувалися на перевірку їх практичних

навичок. Так, вміння, якість та швидкість виконання класичних елементів з'ясовувалися під час ігрового завдання (№ 2) „Подорож у балетний світ”. Хід гри був таким. Діти сідали у коло, виконуючи роль глядачів. Один за одним учні, в якості „артистів балету”, виходили у центр і під музичний супровід виконували п'ять рухів, які називав їм вчитель. Критерієм оцінки цього завдання була відповідність виконання рухів їх назвам, ступінь володіння ними та швидкість реакції дітей. Результати роботи оцінювалися наступним чином: всі вправи виконано вірно, виконання одразу після назви рухів, чітко та впевнено – 5 б; 4 вправи виконано вірно, виконання одразу після назви рухів, чітко та впевнено – 4 б.; 3 вправи виконано вірно, виконання вправ через деякий час, немає чіткості та впевненості у виконанні – 3 б.; 2 вправи виконано вірно, виконання вправ через деякий час, немає чіткості та впевненості у виконанні – 2 б.; 1 вправа виконано вірно, виконання вправ через деякий час, немає чіткості та впевненості у виконанні – 1 б.; всі вправи виконано невірно, виконання вправ через деякий час, немає чіткості та впевненості у виконанні – 0 б. Результати відповідей дивись у Таблиці № 2.

Підсумовуючи отримані дані зазначаємо таке: хоча молодші школярі й успішно досягли поставленої цілі, показники знань з теорії та практики класичного та побутового-бального танців виявилися середніми. Передбачаємо, що це пов'язане з відсутністю індивідуального підходу до кожного учасника навчально-виховного процесу. Спостереження на уроках хореографії виявило, що вивчення елементів ведеться стандартними методами, відсутня адаптація лексичних і технічних вимог з класичного танцю до розвитку індивідуальних якостей учнів початкових класів.

Рівень володіння практичними вміннями з народно-сценічного танцю встановлювався в ході ігрового тесту „Народи світу” (завдання № 4). На початку гри дітям пропонувалося „помандрувати” країнами світу й спробувати передати засобами рухів характер та манери людей різних національностей. Суть гри полягала в наступному: вчитель розповідав про одну з країн світу, її історію, традиції, обряди, національний характер. Така розповідь

супроводжувалася популярним народним музичним твором. Учень повинен був вгадати про яку країну йдеться та виконати два основних рухи, що притаманні її національним танцям. Учні, котрі з п'яти загаданих країн назвали хоча б одну й виконали основні рухи, отримували 1 б., якщо була дана правильна назва і виконанні рухи двох країн діти отримували 2 б., за відгадку трьох країн – 3 б., відповідно за чотири правильні відповіді – 4 б., за п'ять – 5 б. Якщо школярі не відгадали жодної країни та їх рухи не відповідали національним танцям вони отримували 0 балів. Результати відповідей дивись у Таблиці № 2.

Більш ніж половина учнів початкових класів – 216 осіб (62,4 %) показали низький рівень знань. Це пов'язане з тим, що вчителі хореографії середніх загальноосвітніх закладів недостатньо приділяють уваги вивченню народно-сценічних танців різних країн світу, віддаючи перевагу українським та російським танцям.

Рівень практичних знань елементів сучасного танцю з'ясувався шляхом танцювального показу, який мав назву „Гості з майбутнього” (завдання № 6). У супроводі реповських, хіп-хопівських, східних, RNB музичних композицій, які мали швидкий динамічний характер, учні продемонстрували п'ять сучасних рухів – брейк, хіп-хоп, східний, RNB, фанк. Практично всі учні – 318 осіб (91,9 %) із задоволенням презентували свої знання та вміння у галузі сучасного танцю. Лише незначна кількість дітей – 28 осіб (8 %) взагалі відмовилася від виконання завдання. Однак треба зазначити, що більшість учні не розрізняють вказаних вище сучасних танцювальних стилів, виконуючи замість хіп-хопу та фанку рухи брейкдансу тощо. Результати цього тесту зазначені в Таблиці № 2.

Елементарна музична грамотність оцінювалася в процесі виконання двох ігрових завдань (№ 8) – „Музичні іграшки” та „Запитання-відповідь”, що виявляли рівень музичного сприйняття, вміння учнів підпорядковувати рухи характеру музичного твору та передавати ритмічний малюнок у власній композиції. Перше завдання – „Музичні іграшки” виконувалося наступним чином: учневі пропонувалося уявити себе музичною іграшкою, яка починала рухатися під музичний супровід. Для виконання цього завдання

використовувалося п'ять різних мелодій. Спочатку учень прослуховував одну мелодію, розповідав про її характер, визначав музичний темп. Далі під музичний супровід, уявивши себе музичною іграшкою, засобами простих рухів, він передавав характер цієї мелодії. Наступні мелодії обігрувалися так само.

Друге завдання спрямовувалося на виявлення у дитини вміння передавати ритмічний малюнок. Для цього пропонувалася гра „Запитання – відповідь”, яка складалася з двох вправ. У першій вправі вчитель плесканням в долоні відтворював три ритмічних малюнка, учень, котрий знаходився против нього повинен був чітко повторити ритм відбиваючи його ногами. Друга вправа виконувалася так: вчитель задавав два ритмічних малюнка ногами, а учень відповідав плесканням в долоні.

Результати виконання завдання оцінювалися за такими критеріями: вірно визначені характер і темп п'яти мелодій, рухи підпорядковані музичному твору, адекватне відтворення п'яти ритмічних малюнків – 5 б.; невірно визначені характер і темп однієї мелодії, одна комбінація рухів не підпорядкована музиці, вірне повторення чотирьох ритмічних малюнків – 4 б.; невірно визначені характер і темп двох мелодій, дві комбінації рухів не підпорядковані музиці, адекватне відтворення трьох ритмічних малюнків – 3 б.; невірно визначені характер і темп трьох мелодій, три комбінації рухів не підпорядковані музичному твору, вірне повторення двох ритмічних малюнків – 2 б.; невірно визначені характер і темп чотирьох мелодій, чотири комбінації рухів не підпорядковані музиці, вірне повторення одного ритмічного малюнку – 1 б. та не вірно визначені характер і темп всіх мелодій, жоден із рухів не підпорядковані музиці, невірне повторення ритму – 0 б.

Треба відзначити, що в цілому молодші школярі показали досить непогані знання з елементарної музичної грамотності. Більшість із них вірно встановили характер і темп музики, її ритмічну організацію, але діти часто плуталися у жанрах та будові музичного твору. Також учні не завжди вірно передавали характер та темп музики у рухах. Деякі зі школярів відчували труднощі під час відтворення ритмічного малюнка за зразком.

Загальні показники когнітивного компоненту

Показники	Тести	Оцінка виконання тестових завдань балах та %					
		5	4	3	2	1	0
Класичний та побутовий-бальний танець	№ 1	19,9	27,7	37,2	10,9	4	–
	№ 2	13,8	21,1	40,1	18,5	4,9	1,5
Народно-сценічний танець	№ 3	6,6	20,5	35,8	25,1	11,8	–
	№ 4	3,7	5,5	28,3	50,6	11,8	–
Сучасний танець	№ 5	–	4	24,2	52,6	19	–
	№ 6	–	3,7	21,9	31,5	34,4	8
Елементарна музична грамотність	№ 7	19,3	20,8	36,4	18,7	4,6	–
	№ 8	21,6	23,9	30,6	14,7	6,9	2

При порівнянні даних, отриманих молодшими школярами за теоретичне та практичне завдання, з'ясувалося, що діти мають більш високий рівень теоретичних знань.

Наступним кроком констатувального експерименту була перевірка емоційно-почуттєвого, психофізичного, творчого компонентів ефективності естетичного виховання учнів початкових класів у процесі хореографічної діяльності. Для проведення цієї частини дослідження використовувалися ігрові танцювальні тести, які спрямовувалися на вирішення таких завдань:

1. Виявити вміння дітей передавати різні емоційні стани в процесі створення виразних асоціативних та мімічних рухів; давати оцінку власному емоційному стану.
2. Встановити рівні творчої активності школярів шляхом створення ними імпровізаційних вправ і етюдів; художньо-образної виразності у танцювальних вправах.

Перше завдання здійснювалося під час танцювально-ігрового тесту „Мій настрої”, у якому передбачалося виконання двох вправ. У першій вправі учні відображали різні емоційні стани у п'яти асоціативних рухах: „Радісна мавпа”, „Добре кошеля”, „Злий пес”, „Сумний лев”, „Боягузливий засець”. Виконання рухів відбувалося під супровід спеціально відібраних музичних творів. Практичні вміння молодших школярів оцінювалися таким чином: достеменно передача п'яти емоційних станів та асоціативних рухів – 5 б.; деяка неточність відтворення емоцій та асоціативних рухів в одній вправі – 4 б.; неточність відтворення двох емоційних станів та асоціативних рухів – 3 б.; неточність відтворення трьох емоційних станів та асоціативних рухів – 2 б.; неточність відтворення чотирьох емоційних станів та асоціативних рухів – 1 б.; неточність відтворення всіх емоційних вправ та асоціативних рухів, відмова від виконання – 0 б.

Оцінка власного емоційного стану дітей досліджувалася в ігровій вправі „Танцюючий пензлик”. На початку гри учні у письмовій формі розповідали про свій настрої, потім уявляючи себе пензликами, які „танцюють” на білому аркуші малювали свій настрої фарбами, далі відтворювали його у просторі за допомогою танцювальних рухів.

Виконання завдання оцінювалося так: відповідність письмової розповіді танцювальним рухам та кольору фарб; висока емоційність виконання – 5 б.; невідповідність та без емоційність виконання одного з елементів завдання – 4 б.; невідповідність та без емоційність виконання двох елементів – 3 б.; невідповідність та без емоційність виконання трьох елементів – 2 б.; невідповідність та без емоційність виконання чотирьох елементів – 1 б.; невідповідність всіх елементів та без емоційне виконання – 0 б. Данні отримані за виконання двох завдань дивись у Таблиці № 3.

Визначення рівня творчої активності та художньо-образної виразності відбувалося в процесі ігрового завдання „Оживлення малюнку” і здійснювалося наступним чином: вчитель демонстрував учням п'ять малюнків, на яких були зображені казкові персонажі. Учні пропонувалося передати намальовані образи у невеликій (36 тактів) танцювальній імпровізації під музичний супровід.

Загальні показники емоційно-почуттєвого та психофізичного компонентів у балах та %

Бали	Завдання № 1	Завдання № 2
5	16,1	24,2
4	18,2	27,7
3	26,8	26,3
2	13,8	11,2
1	15	10,4
0	9,8	–

Оцінювання творчої активності молодших школярів здійснювалося за схемою: пластичне розкриття п'яти образів, різноманітний малюнок у просторі, підбір, використання та поєднання 10 – 9 вивчених рухів – високий рівень; пластичне розкриття образу, різноманітний малюнок, використання 8 – 7 вивчених рухів – середній рівень; неточність розкриття образу, різноманітний малюнок, використання від 6 до 4 вивчених рухів – достатній рівень; неточність розкриття образу, одноманітний малюнок, використання 4 – 2 рухів та відмова від виконання – низький рівень.

Результати аналізу засвідчили, що більшість учнів початкових класів мають низький рівень практичного досвіду імпровізаційної діяльності. Так високий рівень показало 13 дітей (3,7 %), середній рівень – 59 дітей (17 %), достатній – 116 дітей (33,5 %), низький – 158 дітей (45,6 %).

Висновки. Отже, запропонована діагностична модель, яка ґрунтується на танцювально-ігрових методиках (розкриття когнітивної, емоційно-чуттєвої, креативної сфери особистості), дає можливість проводити комплексне дослідження ефективності естетичного виховання дітей в процесі хореографічної діяльності. Проведене діагностування рівнів естетичного розвитку молодших школярів засобами хореографічної діяльності виявило недостатню сформованість в учнів теоретичних знань та практичних вмій.

Вважаємо, естетичне виховання буде ефективнішим, якщо форми та методи хореографії спрямовуватимуться на стимулювання емоційно-імпровізаційних, психофізичних, активно-творчих проявів учнів початкових класів. Тому в подальшому потребують наукового обґрунтування та експериментальної перевірки педагогічні умови організації та здійснення хореографічної діяльності у навчально-виховному процесі школи, що дозволить послідовно і цілеспрямовано вирішувати завдання естетичного виховання.

Література

1. Горикова Е.В. *Обучение языку движений как средство формирования у дошкольников музыкально-деятельного творчества*: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 1989. – 251 с.
2. Шевчук А.С. *Влияние украинских музыкально-хореографических традиций на музыкально-руководный розвиток старших дошкольников*: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 – К., 2000. – 190 с.
3. Мартиненко О.В. *Педагогические условия формирования хореографических умений детей 5-6 летнего возраста в дошкольных учреждениях*: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. – Б., 2005. – 213 с.

АБСТРАГУВАННЯ ЯК МЕТОД ДОСЯГНЕННЯ ГАРМОНІЇ ПРИ СТВОРЕННІ УЧБОВОЇ КОМПОЗИЦІЇ В СИСТЕМІ ХУДОЖНІХ ШКІЛ ТА ШКІЛ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.

Гребенік В. В.

Криворізька дитяча школа мистецтв №1

Анотація. В статті розглядається проблема вдосконалення методів викладання учбової композиції в школах естетичного виховання. Автор висуває гіпотезу можливості використання абстрактних форм для досягнення гармонійних варіантів композиції і формування цілісного бачення у дітей на перших етапах навчання образотвірчій грамоті.

Ключові слова: композиція, абстракція, абстрагування, цілісність, геометричність.

Анотация: В статье рассматривается проблема усовершенствования методов преподавания учебной композиции в школах эстетического воспитания. Автор выдвигает гипотезу возможности использования абстрактных форм для достижения гармоничных вариантов композиции и формирования целостного видения детей на первых этапах обучения изобразительной грамоте.

Ключевые слова. композиция, абстракция, абстрагирование, целостность, геометричность.

Annotation The problem of improvement of methods of teaching of educational composition at school of aesthetic education is examined in the article. An author pulls out the hypothesis of possibility of the use of abstract forms for achievement of harmonious variants of composition and forming of the whole seeing at children on the most first stages of teaching.

Keywords: composition, abstraction, abstracting, integrity, geometrical figures.

Постановка проблеми. Композиція - найважливіша дисципліна в образотворчому мистецтві і найменш досліджена в плані систематизації застосування основних її законів, прийомів, принципів при створенні навчального твору в системі початкової школи. Молоді фахівці, залишивши вузівську лаву та приступаючи до роботи в школі, мають знання, але часто не

Вважаємо, естетичне виховання буде ефективнішим, якщо форми та методи хореографії спрямовуватимуться на стимулювання емоційно-імпровізаційних, психофізичних, активно-творчих проявів учнів початкових класів. Тому в подальшому потребують наукового обґрунтування та експериментальної перевірки педагогічні умови організації та здійснення хореографічної діяльності у навчально-виховному процесі школи, що дозволить послідовно і цілеспрямовано вирішувати завдання естетичного виховання.

Література

1. Горикова Е.В. *Обучение языку движений как средство формирования у дошкольников музыкально-деятельного творчества*: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 1989. – 251 с.
2. Шевчук А.С. *Влияние украинских музыкально-хореографических традиций на музыкально-руководный розвиток старших дошкольников*: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 – К., 2000. – 190 с.
3. Мартиненко О.В. *Педагогические условия формирования хореографических умений детей 5-6 летнего возраста в дошкольных учреждениях*: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. – Б., 2005. – 213 с.

АБСТРАГУВАННЯ ЯК МЕТОД ДОСЯГНЕННЯ ГАРМОНІЇ ПРИ СТВОРЕННІ УЧБОВОЇ КОМПОЗИЦІЇ В СИСТЕМІ ХУДОЖНІХ ШКІЛ ТА ШКІЛ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ.

Гребенік В. В.

Криворізька дитяча школа мистецтв №1

Анотація. В статті розглядається проблема вдосконалення методів викладання учбової композиції в школах естетичного виховання. Автор висуває гіпотезу можливості використання абстрактних форм для досягнення гармонійних варіантів композиції і формування цілісного бачення у дітей на перших етапах навчання образотворчій грамоті.

Ключові слова: композиція, абстракція, абстрагування, цілісність, геометричність.

Анотация: В статье рассматривается проблема усовершенствования методов преподавания учебной композиции в школах эстетического воспитания. Автор выдвигает гипотезу возможности использования абстрактных форм для достижения гармоничных вариантов композиции и формирования целостного видения детей на первых этапах обучения изобразительной грамоте.

Ключевые слова. композиция, абстракция, абстрагирование, целостность, геометричность.

Annotation The problem of improvement of methods of teaching of educational composition at school of aesthetic education is examined in the article. An author pulls out the hypothesis of possibility of the use of abstract forms for achievement of harmonious variants of composition and forming of the whole seeing at children on the most first stages of teaching.

Keywords: composition, abstraction, abstracting, integrity, geometrical figures.

Постановка проблеми. Композиція - найважливіша дисципліна в образотворчому мистецтві і найменш досліджена в плані систематизації застосування основних її законів, прийомів, принципів при створенні навчального твору в системі початкової школи. Молоді фахівці, залишивши вузівську лаву та приступаючи до роботи в школі, мають знання, але часто не

знають, як їх з найбільшою користю застосувати, як подати необхідний матеріал учням. Завдання ускладнюється трьома вагомими фактами:

по – перше питання специфіки викладання композиції в школах естетичного виховання і художніх школах практично не висвітлюється в літературі, хоча і ведуться міркування і загальні висловлювання на що тему,

по – друге нинішнє покоління дітей, які приходять в художню школу, прогресивне і динамічне за своєю суттю, не сприймає звичну, дещо сувору форму отримання знань. При цьому учні мають бажання увібрати якомога більше інформації, якою володіє викладач. Вони вимагають від наставника цікавого, пізнавального діалогу з ними,

по – третє доводиться враховувати той факт, що вік дитини, яка вступає на навчання в художню школу складає 7-8 років. У такому віці дитина не уміє розподіляти побачене на головне і другорядне і тим більше передавати це на папері. Життєвий досвід і накопичена база образів ще дуже малі.

Вчитель повинен бути готовим працювати, як мовиться, «з тим що є» і з перших кроків навчання грамотно подавати матеріал відповідно до специфіки дитячого сприйняття. В процесі навчання азам необхідно враховувати той обсяг знань, який учні вже мають на даному етапі, використовувати ті зорові образи, які їм добре відомі, які не викличуть сумніву та страху. Необхідно допомогти вирішувати пропоновані завдання через призму простих знайомих форм, а вже наступним етапом буде перехід до складніших форм – назовемо їх формообразами.

Тому доречно буде розглянути такі поняття як «абстракція» і «абстрагування». Чи можливо їх застосування в навчанні основам композиції на найперших етапах для досягнення ефективності занять з композиції?

Аналіз досліджень і публікацій на дану тему. Публікації з питань композиції, що знайомлять з її основними законами, прийомами та принципами, розраховані переважно на професійну освіту. Вони досить ґрунтовні. Кириченко М.М. та Кириченко І. М. у посібнику „Основи

образотворчої грамоти” розглядають також і особливості композиції дитячого малюнку. [3] Особливої уваги заслуговує методичний посібник

„Композиційні вправи як засіб управління розвитком творчих здібностей студентів художньо-графічного факультету” Щербини В.Г., який пропонує розвиваючі композиційні вправи поряд з цікавим теоретичним матеріалом [8] На жаль, початкова школа таких посібників поки що не має, хоча не викликає сумніву твердження, що перші знання, які дають змогу майбутнім студентам успішно виконувати композиційні завдання у вузі, мають бути отримані саме в художній школі.

Формування цілей статті. Завданням курсу композиції в системі шкіл естетичного виховання є розвиток творчої уяви і образного мислення, художньої спостережливості, зорової пам'яті, виховання широкої художньо - естетичної культури, уміння проводити аналіз художнього твору, вести цілеспрямоване спостереження навколишньої дійсності, творчо відбирати з життєвих вражень найхарактерніше і типове і відображати це в образній формі. Шляхом досягнення цієї мети можуть служити більш сучасні, переосмислені підходи до викладання композиції, які утворюють нові можливості цікавого, плідного образотворчого діалогу з поколінням «нових людей». А для цього потрібні нові розробки, пристосовані саме для роботи з школярами, особливо молодшими, оскільки формування художньої свідомості закладається з наймолодшого віку та є базою для подальшого розвитку художньої грамотності.

Мета статті - пошук можливих варіантів поліпшення якості викладання композиції в художній школі, що зумовлює рівень знань майбутніх абітурієнтів.

Результати дослідження. Німецький теоретик В. Воррінгер в 1907- 1908 роках опублікував книгу «Абстракция и вчувствование », в якій він визначив абстракцію «як відхід від наївного натуралізму... як ступінь художнього мислення» [1] Стародавні греки, за переконанням Воррінгера, залишилися в полоні «вчувствования » і тому не створили справжнього художнього стилю. За

словами вченого північним народам, на відміну від південних - в тому числі художників італійського Відродження - властиве особливе абстрактне мислення і саме воно породило вищі досягнення містичного, християнського мистецтва: готику, візантійський іконопис. В ХХ столітті ідеї Воррінгера стали теоретичною основою мистецтва експресіонізму.

В. Фаворський писав про те, що натуралізм і абстрактивізм, що найбільш послідовно втілюють конкретне і абстрактне, є «неповноцінні мистецтва», оскільки крайнощі виключають одна одну [1] і навпаки, взаємодія конкретного і абстрактного в одному витворі мистецтва, як це завжди було в класиці, в творах Джотто, Мазаччо, Мікеланджело і Рембрандта, - найцікавіше в мистецтві, оскільки весь час бачиш як конкретне перетворюється на абстрактне і абстрактне має в своїй основі конкретне. Тобто, художня уява заснована перш за все на тому, що в конкретних, одиночних формах з їх недосконалістю людина може побачити вищий абстрактний початок, а дані йому абстрактні символи приймати конкретно, наочно. Художній образ виникає десь посередині, у переплетенні цих протилежностей.

Термін «абстрагування» (від лат. abstractio – «відвернення») – уявне відвернення від ряду якостей об'єкту сприйняття з метою виявлення і ясного розуміння одного обраного. В художній творчості абстрагування – це відвернення від неістотних, випадкових якостей форми з метою знаходження найтипівіших закономірностей формоутворення. Підсумок такого абстрагування – створення художнього образу. Таким чином, абстрактне мислення лежить в основі будь-якої художньої діяльності.

Абстрагуюча тенденція діяла в образотворчому мистецтві завжди. Характерно, що вже у найдавніші часи – в мистецтві палеоліту – існувало два полюси, два протилежних підходи до зображення - «натуральний макет» звіра, (до образотворчого періоду), «натуральний стиль» мистецтва первісних мисливців та символічна орнаментация знярядь і людського тіла, що геометризувалася. В подальшій історії мистецтва ці крайнощі то сходилися, тісно взаємодіючи, то розходилися знову. Геометричний стиль в мистецтві

Стародавнього світу є першим всеосяжним художнім стилем, в якому домінують абстрактні засади.

В.Кандинський часто в своїх композиціях використовує геометричні форми: трикутник, квадрат, коло, вважаючи їх первинними, досягаючи їх символічне значення. Так, наприклад, коло відвіку вважалося символом досконалості (порядку), нескінченності і вічності. За Кандинським коло символізує духовну енергію, яка править космосом і творить порядок з хаосу. Сам Кандинський так говорить про дану форму: "Коло є синтезом найбільших протилежностей. Воно об'єднує концентричне та ексцентричне в єдиній формі й рівновазі" [1] Митець також зазначав, що навіть один колір чи одна єдина форма можуть бути зведені у ранг композиції.

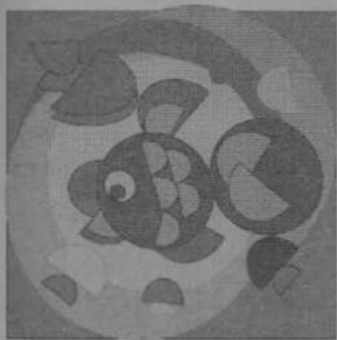
Тут можна пригадати метод акцентування за допомогою об'єднання елементів зображення у форму, наближену до кола, овалу, трикутника. Геометричні форми в композиції виконують дві важливі функції: виділення головного і об'єднання елементів зображення, тобто виступають засобом узагальнення пластичних мас з метою більшої виразності зображення. Крім того абстраговані, узагальнені форми і їх поєднання вносять в зображення свою власну символіку і настрій.

При виконанні будь-якого завдання ми, викладачі, звичайно вимагаємо від учнів цілісності композиції. Доступним способом досягнення цієї мети і має служити абстрагування. В даному випадку це композиція, обмежена трьома вищеназваними компонентами. Якщо в зображенні помітні чотири, п'ять і більше складових, таке зображення не буде цілісним, воно буде важче сприйматися.

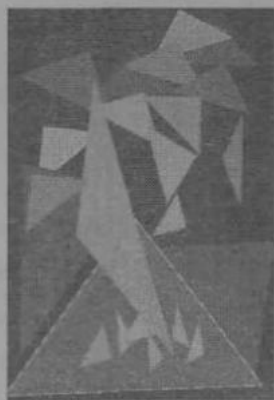
На практиці дана теорія може бути ілюстрована навіть на самих початкових етапах навчання. Коли учням першого класу пропонуються композиційні завдання, як правило дитина зображує дуже дрібні об'єкти, не звертаючи уваги на оточуючий, невиправдано вільний простір. Коли ж викладач звертає на це увагу дитини, остання намагається виправити помилку, хаотично заповнюючи оточуюче середовище такими ж дрібними деталями або просто

ображено витирає «неправильний малюнок». Тут дуже корисним буде варіант гри, що найліпше «відкриває» дитину. Так, наприклад, працюючи над ескізами до композиції „Акваріум” (мал.1), вчитель може запропонувати скласти форму риби, маючи за основу коло, ціле, поділене навпіл, та на чверті (щось на зразок конструктора), контролюючи в процесі виконання розміри об'єктів та вірність розміщення їх у форматі. Завдання обмежується трьома компонентами : темний, світлий і середній за тоном та виконується в техніці аплікації.

На основі одержаної абстрактної схеми дитині надається можливість «перетворити» свій ескіз на зображення, більш наближене до реалістичних форм. Подібною вправою може бути створення фантастичної композиції „Космічний пейзаж” (мал.2) на основі геометризованих узагальнених образів рослин у ескізі на базі трикутника.

Мал.1

Мал.2

Наступний крок - більш складна композиція натюрморту (мал.3) за тим же принципом, але з використанням у ескізі вже двох геометричних форм за вибором учнів.

Подальші завдання поступово ускладнюються, лишаячи в основі принцип абстрагування ескізу. Наприклад завдання „Зимовий пейзаж”, потім композиції за мотивами казок і так далі. Викладачу необхідно лише контролювати процес збереження характеру ескізу при виконанні роботи на основному форматі.

Таким чином дитина відчуватиме себе безпосереднім виконавцем власної роботи, вона задоволена результатом і стає більш відкритою і готовою до подальшого ускладненого практикування в створенні грамотної композиції. Із самого початку закладається поняття цілісності композиції і з подальшими завданнями подібно сніжній грудці набирається на основу вся композиційна грамота.

Мал.3

Підводячи підсумок, слід зазначити, що даний метод первинної роботи над учбовою композицією направлений на розвиток у дитини здібності до абстрагування і використання власних образів пам'яті і уявлень.

Семирічній дитині вже добре відомі такі геометричні фігури як коло, квадрат та трикутник і скласти квітку або найпростіший натюрморт з цих фігур їй не завдасть труднощів. Пізніше, в сукупності з безпосереднім сприйняттям природи і роботи з нею, у свідомості учня створиться динамічний спосіб композиційного творчого мислення.

Перспектива подальших досліджень.

Так чи інакше абстрактне мислення присутнє в мистецтві постійно. Там, де воно зникає, зникає образність і, отже, якість художності. Абстрагування в мистецтві означає наближення до гармонії, ідеалу, вічних образів, уселенських ідей.

Актуальність проблеми для системи шкіл естетичного виховання і художніх шкіл підштовхує до подальшого розгляду, вивчення і удосконалення методики. Але міркування і розмови без подальших пошуків, аналізу і спроб впровадження своїх знахідок - порожнє місце, що лише гальмує процес еволюції як образотворчого мистецтва так і культурної свідомості суспільства. Необхідний синтез світового досвіду старих майстрів і осмислення пошуків і знахідок сучасного покоління художників різних напрямів особливо художників - педагогів. Отже, матеріали публікації можуть стати в пригоді при розробці заявленої проблеми.

Література

1. Власов В. Новый энциклопедический словарь изобразительного искусства : В 10 т. Т.1 : А. - СПб. : Азбука - классика, 2004. - С. 34 - 46
2. Волков Н.Н Композиция в живописи. - М. 1977
3. Кириченко М. А., Кириченко І. М. Основи образотворчої граматики : Навч. посіб.- 2-е вид., перероб і допов. - К.: Віща шк., 2002.- 190 с.
4. Кибрик Е. А. Объективные законы в изобразительном искусстве // Вопр. философии. - 1966.- № 10
5. Кибрик Е. А. К вопросу о композиции // Вопр. изобразительного искусства.- М. : Сов. художник, 1954 - С. 31- 45
6. Кузин В. С. Психология. - М.: Высш. шк., 1982 - 208 с.
7. Шорохов Е. В. Методика преподавания композиции на уроках изобразительного искусства в школе. - М. : Просвещение, 1977.- 112 с.
8. Щербина В. Г. Композиційні вправи як засіб управління розвитком творчак здібностей студентів художньо - графічного факультету. - Кривий Ріг, 1998

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Грибенко Г.Є.

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. В статті розкривається основний зміст педагогічної технології "Створення ситуації успіху".

Ключові слова. Створення ситуації успіху, особистісно орієнтоване навчання.

Аннотация. Грибенко А.Е. «Создание ситуации успеха как условие формирования творческой личности студента». В статье раскрывается основное содержание педагогической технологии "Создание ситуации успеха".

Ключевые слова. Создание ситуации успеха, личностно ориентированное обучение

Annotation. Gribenko A.E. «Creation of a situation of success as a condition of formation of the creative person of the student». In article the basic contents of pedagogical technology "Creation of a situation of success" is opened.

Key words. Creation of a situation of the success, individually focused training

Постановка проблеми. Сучасна парадигма освіти базується на особистісно орієнтованих технологіях навчання. Феномен людини, який